

Kramerius 5

Digitální knihovna

Podmínky využití

Moravská zemská knihovna v Brně poskytuje přístup k digitalizovaným dokumentům pouze pro nekomerční, vědecké, studijní účely a pouze pro osobní potřeby uživatelů. Část dokumentů Digitální knihovny MZK podléhá autorským právům. Využitím Digitální knihovny MZK a vygenerováním kopie části digitalizovaného dokumentu se uživatel zavazuje dodržovat tyto podmínky využití, které musí být součástí každé zhotovené kopie. Jakékoli další kopírování materiálu z Digitální knihovny MZK není možné bez případného písemného svolení knihovny.

Hlavní název: **Amerikán**

Vydavatel: **Aug. Geringer**

Vydáváno v letech: **1877[-1951], 1933**

Číslo ročníků: **56, 1**

Číslo výtisků: **56, 1**

Datum vydání čísla: **1933**

Stránky: **224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231**

Československá kolonie v Habeši.

Jak se žije a bydlí v Habeši. — Pro kalendář "Amerikán" píše Z-k.

Krajan A. Šrámek s rodinou před odjezdem do Habeše r. 1924.

První usazování Československých příslušníků datuje se z roku 1923, kdy první přišli do Habeše skauti Klíma a Štembera z Prahy a po nich přistěhovala se rodina Heligrova a krajan Franz. Z počátku se všem velmi špatně vedlo, nemohli se se žádným dorozuměti a také o práci byla a dosud jest velká nouze. Pak rozvířil v Praze akci cestovatel Němec, který napsal několik článků do novin, dal natisknouti brožury o Habeši, které draho zájemcům prodával, a pořádal schůze vystěhovalců, za které si dal platiti po Kč. 20.- za osobu. To vše se dělo bez vědomí příslušných úřadů. Pan Němec chtěl utvořiti velké družstvo, které by osídlilo jeho pozemky v Habeši, které prý jsou tak velké jako Velká Praha, na čemž nebylo však ani zbla pravdy.

Konečně krajan Šrámek se rozhodl, že do Habeše pojedede sám na své risiko. Někteří jej žádali, aby převzal vedení výpravy, že pojedou také. Ale on prohlásil, že nikoho nebude tahati do nejistoty, a kdo by se chtěl připojiti, že každý tak činí na svou vlastní zodpovědnost. S manžely Šrámkovými odcestovali manželé Peterkovi a p. Doležal.

Přijeli do Habeše v srpnu 1924. Cesta vedla přes Alexandrii v Egyptě, kde byli týden hosty správce konsulátu p. Elbla.

Tam se též seznámili s tam žijícími krajaný p. Kalvodou a Suchým, kteří již dávno měli touhu jeti do Habeše. Po informacích, které pak obdrželi asi za tři měsíce přijeli do Habeše a začali zde obchodovati. Asi tou dobou přijela druhá část odpadlíků Němcovy akce a sice krajané Brčka, Pávek, Ludvík, Vacek a sl. Štemberová a Panková. Bylo to veliké zklamání našich krajanů, když viděli, jak to ve skutečnosti v Habeši vypadá. Avšak Čechoslováci přijížděli stále, a tu krajan Šrámek psal ministerstvu sociální péče do Prahy, aby zastavili vydávání pasů do Habeše, aby se tak nerozmnožovala kolonie trosečníků. Současně vypsal poměry v Habeši. Našich krajanů v Adis-Abebe se velmi vřele ujal rakouský konsul Dr. Weitzinger, který říkal, že má Čechy rád. Očekávaná pomoc od francouzských úřadů zklamala, a volati o pomoc do vlasti bylo zbytečné, poněvadž byl každý úřady napominán před odjezdem, aby nejezdil do nejistoty.

Někteří krajané se po několikaměsíčním pobytu vrátili do vlasti a ti, kteří měli nějaký ten obnos v zásobě, úžasné šetřili, aby vydrželi. Lacino tenkrát bylo, slepice Kč. 1.50 a 12 vajec za korunu, kilo masa Kč. 2.- Hůře bylo těm, kteří měli pouze na cestu a zbylo jim po příjezdu pouze několik franků. Mezi krajaný nastaly nesváry, jeden záviděl druhému. Ti, kteří měli, nechtěli půjčovati, poněvadž museli pamatovati sami na sebe, a nebylo naděje, že půjčený obnos bude vrácen. Někteří opět, kteří měli dosti značné jmění, se vrhli do nejistého podnikání a když jim zbylo pouze na cestu zpět, proklínali Habeš a odjížděli do vlasti, aby začali znova. První pionýři těžce platili své zkušenosti, neboť každý nováček byl zde všude úžasné vykořisťován. Těm, kteří přijeli o 3 leta později, bylo již hej, obdrželi cenné rady i pomoc od zdejších usazených krajanů. Většina krajanů také nedovedla nechatí svého povolání a chytнути se čehokoliv, aby našli obživu. Pak bylo nutno se chytiti ihned řečí, po večerách se učili francouzsky, arabsky a habešsky. Ti, kteří se neuměli pro Afriku naroditi, všichni zkrachovali a zbyli pouze ti houževnatí, kteří si řekli, že vytrvají za každou cenu. Tím se vytřibila kolonie v Habeši, že zbyli zde pouze ti vytrvalci, tedy lidé, kteří se dovedou rváti se životem. Na příklad uvádíme krajana Vacka. Tento jako bankov-

ni zřízenec nemohl zde dostati zaměstnání, ačkoliv mluví anglicky a španělsky. Přijal zaměstnání jako kuchař u jedné evropské rodiny. Pak se utvořilo družstvo "Čsl. Hotel", který by byl výborně prosperoval, kdyby nebylo všelijakých pletek, které podnik přivedly do likvidace. V hotelu tom byl krajan Vacek účetním. Pak odejel s krajanem Kučerou a Polákem Maskaronem do Indočíny, odkud byli vráceni, poněvadž se francouzské úřady domnívaly, že jsou to agenti bolševiků. Prodali vše, co měli, a vrátili se bez haléře do Habeše. Kučera dostal práci u francouzské dráhy jako mechanik a krajan Vacek pekl české vánočky a prodával za pomoci firmy Šrámek a tím se opět postavil na nohy. Také jako výborný amatér-fotograf měl dosti práce a při tom se učil pilně francouzsky. Pak pomocí jedné vlivné ruské dámy obdržel místo ve zdejší bance.

Když naši krajané přijeli do Habeše a byli tázáni na národnost a prohlásili, že jsou Čechoslováci, tu nikdo nechápal, co je to za národ. Habešákům se nikdo nedivil, ale u bílých kolonistů to přece jen překvapilo, že nás tu mimo Němce, Rakušany a ruské emigranty žádný neznal. Všechny ostatní národnosti nás házely do jednoho koše s Němci. Řekové nám říkají ještě dodnes Germanikos, prý to slovo Čechoslovak nemohou vysloviti. Krajan Šrámek, když zakládal svou malou firmu, volil název "Halle Tchecoslovaque" t. j. Československá tržnice, aby tak dělal reklamu našemu národu a čsl. výrobkům. Tento šťastně zvolený název firmy vykonal své dobré poslání. Roku 1925 byla první vyvěšena čsl. vlajka u firmy Šrámek na den 28. října. Po celý den se odpovídalo na dotazy, co jest to za prapor a proč je vyvěšen. Dále Baťovy plakáty a reklamní plakáty Pražských vzorkových veletrhů také vykonaly kus práce. Tedy dnes "Made in Czechoslovakia" jest již více známo než ostatní značky. Dlužno se též zmíniti o krajanu L. Kalvodovi, který má prodejnu v Adis-Abebe a vyvážá střívka a zastupuje pražské veletrhy.

Dnes možno říci, že naše kolonie zde pevně zakotvila a že na slabý počet kolonie stojíme procentuálně na prvním místě oproti druhým koloniím. Celá kolonie čítá 34 osob, mezi nimiž jest 8 žen a 8 dítek. V sociálním postavení vypadá kolonie takto: 2 vývozní a dovozní firmy, z nichž firma Šrámek má mimo Diré-Daona ještě filiálku v městě Harraru, 1 řezník a uzenář, 1 výčep lihovin, 2 fotografové, 2 bankovní úředníci, 1 chov hus, prasat a zelinářství, 2 dozorcí kávových plantáží, 1 autobusová doprava, 1 obchodní příručí, 1 obchodní zástupce, 1 dílna pro správký všeho druhu, 1 zedník a

pokryvač, 1 lovec koží a jeden tesař u francouzské dráhy. Tedy z 18 mužů jest jich pouze 5 zaměstnaných v cizích službách, ostatní jsou svými pány. Ačkoliv panuje v Habeši přímo katastrofální krise, přece naše kolonie slušně žije. Úmrtí byla za 7 let dvě a sice krajan Doležal, asi 60 let starý, a náš nejlepší krajan obchodník p. Suchý, jenž byl zachvácen tyfem a ve stáří 32 let skonal. Nebýti toho byl by dnes prvním čsl. obchodním domem v Habeši. Podporu v nejtěžších dobách neobdržela kolonie v Habeši žádnou ze žádné strany, vyrostla vlastní silou a spořivostí, což je důkazem zdatnosti čsl. vystěhovalce. Jest povinností staré vlasti, aby se o malé kolonie po stránce národnostní starala, aby se jí neodrodily.

Styky československé kolonie s domorodci a jinonárodními obyvateli možno označiti za dobré. Z počátku ovšem byly tu různé spory a nedorozumění, které vyplývaly z neznalosti poměrů, povahy a úskočnosti domorodců. Jinonárodní obyvatelé, zejména Řekové, Arméni i Němci, činili našim krajanům potíže, kde jen bylo možno. Považovali nás dokonce za méněcenný národ. Řekové a Arméni obchod považovali za svůj monopol. Prodávali za lichvářské ceny podřadné zboží a vydělávali strašná procenta. Vydržovali spousty sluhů, odívali ženy do drahých obleků, a přehlíželo se i to, že sluhové v krámech vesele kradli, což bylo možné, protože jejich pánové jsou negramotní a inventura jest jim španělskou vesnicí. Pak se vydělávalo tolik, že to, co se ukradlo, nebylo pohřešováno. Pán obchodu neuznal za vhodné pozdraviti bílého zákazníka o obslužení jeho ani nemluvě. Řecké a arménské ženy jsou obklopeny sluhy, k žádné práci nepřiloží ruku a rovněž tak jejich manželé. Prostě do nedávna se zde bílí lidé za práci styděli. Ani malý balíček z obchodu nevzali do ruky, ten musil nésti sluha, který toto negramotné panstvo doprovázel. Čtenář bude se jistě domnívati, že tito lidé jsou urozeného původu. Nikoliv, tito lidé pracovali jako nádeníci na stavbě suezského průplavu. Když byl tento dostavěn, počala stavěti francouzská společnost dráhu v Habeši, a tu se tito lidé vrhli do Habeše jako kobyly. Při této stavbě se vesele kradlo od shora až dolů. Kradl se materiál, falšovaly se výkazy vyplacených mezd atd. Lidé si stavěli z nakradeného materiálu domy a z peněz zařizovali obchody. Tedy s touto čeládkou, vyzbrojenou orientálskou mazaností a ovládacími dokonale domorodé jazyky, měli naši krajané-obchodníci soutěžit. Krajan Šrámek tenkrát prohlásil: "Musíme znáti jejich řeč, tož se učme řecky!" Za půl roku již

Habešský kněz vyznání koptického se svými učedníky pod banánovým stromem v Harraru.

manželka krajana Šrámkova domluvila se řecky. Krajané se roztrousili po celé Habeši, ale řečtinu ovládají pouze manželé Šrámkovi. Když krajan Šrámek otevřel malý obchod, soused Řek mu přestříhl elektrický proud. Dále podpláceli domorodé děti, aby házely do obchodu kamení. Zákrok u francouzského konsulu nebyl nic platný, poněvadž se s takovými maličkostmi páni konsulové nezabývají. Krajan si tedy došel přímo k Řekovi, rádně mu vyčítal a slíbil, jakmile se to bude opakovat, že mu pořádně zatopí. A také zatopil. Koupil opici, mladého paviana, a v nestřeženém okamžiku jej pustil Řekovi do krámu. Řek začal paviána honit po krámu, pavián lítal po regálech jako zběsilý, shazoval při tom láhve s likéry a vínem a způsobil mu velkou škodu, než byl vyhnán. Řek cítil, odkud vane vítr, a žádal od krajana Šrámkova náhradu škody. Francouzský konsul však prohlásil, že jistě krajan Šrámek nemá na tom viny, poněvadž se habešské opice nedají k podobným kouskům naváděti. Od té doby měl krajan Šrámek pokoj. Řekové správně vycítili, že příliv pravých Evropanů jest jim nebezpečný. Krajan Šrámek prodával čsl. zboží o 50% levněji a k tomu ještě zboží dobré kvality. A vyplnilo se, co řekl krajan Šrámek, že evropská inteligence musí zvítězit nad orientálskou mazaností. Dnes ovšem již je jinak, uznali převahu a mírumilovnost a rádi u

nás kupují. Musili jsme si zde naše uznání pracně vydobýti. Rovněž u domorodců jsme si vydobyli respekt a sice proto, že jsme jim ochotně a bezplatně poradili a oni se s důvěrou na nás obraceli i s nákupem, takže 80% tržby přinesli oni.

V Habeši jsou Evropané z velké části odkázáni na černé služebnictvo. Těžkou práci zde Středoevropan konati nemůže pro horké podnebí. Zejména vaření a prádlo činí ženám potíže. Nosí se zde bílé prací obleky, které se mění třikrát v týden, rovněž tak prádlo. Před dnešní křesťanskou modou, že byl jeden sluha, který výhradně pral a žehlil prádlo, dále jeden kuchař, jeden pro zahradu a mytí a jeden pro posilky. V domě, kde bylo malé dítě, také jedna služka, a kde je obchod, dva sluhové prodávající a jeden pro celnici, u velkých obchodních domů pak ještě několik "kuli" na nošení břemen. Tak to zde zavedli Řekové, a každý se opíčil po nich, kdo do Habeše přijel, pouze naše kolonie nikoliv. Seznali jsme předně jejich úžasnou nečistotu, lstivost, chytrou vypočítavost, lenost a zlodějství. Kolik máte v domě sluhů, tolik máte v domě zlodějů. Kuchař vás při nákupu masa a zeleniny okrade denně nejméně o dvě koruny, mimo to vám ukradne cukr, čaj, kávu, olej, kus masa a co se dá pro jeho milenky. Uděláte-li opatření, že nemůže krást, opustí službu. Při tom nedohlží-li hospodyně na kuchyň, snědí vám to nejlepší sluhové a zbytky obdrží paní. Tedy tuhle neřest naše kolonie nepřevzala. Naše české hospodyně se jednak nechtěly dáti okrádat a při tom požívati jídlo, které vaří špinavý kuchař a po řeckém způsobu. Naše ženy prostě vaří samy, a vydržuje se pouze jeden sluha na nejhrubší práci. Sluhové kradou drze, poněvadž habešské úřady netrestají zloděje, který kradе Evropanovi.

Plemenná nenávisť mezi bílými a barevnými zde není, domorodci jsou odkázáni se svými potřebami na bělocha a tento zas jest odkázán z velké části na domorodého zákazníka. Bílé i černé děti chodí spolu do francouzských misionářských škol, kde jsou vychovány k snášlivosti. A naopak ještě rády černé děti slouží bílým a jsou jim vděčné, mohou-li uzavřít s nimi přátelství. Školní plat činí 50 centů měsíčně za jedno dítě. Školní pomůcky se platí zvlášť. Vyučovací metoda se ovšem nevyrovná naší v Čechách, v tomto ohledu jsou Francouzi hodně pozadu.

Co se týče styku mezi našimi krajanými, jsou řídké, jednak jsou krajané rozprášení po celé Habeši, jednak zde není silnic a vzdálenost jest značná, jeť Habeš pětkrát tak velká jako Čsl. republika. —

Společenský život zde není vůbec žádný, pouze biograf, kde se předvádí 10 let staré filmy. Naproti tomu mají jediné naše kolonie 3 radiové přijímací stanice a čtvrtá se staví u krajana Šrámka. Stanici francouzského vyslanectví stavěl také náš krajan, p. Vojtěch Kalvoda.

Daně Evropan neplatí žádné, avšak musí vydržovati habešské školy tím, že obchodníci při vyclívání zboží platí přírážku na školy, ale tento ji započítá opět do ceny zboží, a tím přesune ji na spotřebitele.

Československo zde žádný konsulát nevydržuje, jednak pro tak malou kolonii, rozprášenou po Habeši, se to nevyplatí, jednak tu nemá naše stará vlast žádných zájmů, a pokud tu zájmy jsou, ty vyřizují francouzské konsuláty.

Na lékařskou pomoc jest Habeš chuda. Jen lidé žijící v Adis-Abebe, v Harraru a Diré-Daoua mohou se obrátiti na lékaře, jinak v menších místech lékařů není. Schopnosti zdejších lékařů nepožívají žádné valné pověsti. Bud' jsou to lidé, kteří se nedovedli doma uplatniti, anebo mladí lékaři, kteří studují tropické nemoce. Také zde máme černého doktora z Ameriky, který jest dosti od bělochů vyhledáván.

Jinak jest Habeš dosud neprobádanou zemí, zejména v území nepřátelských kmenů, kam se neodvážá ani Habešané sami.

Právě tak jako má každá země a rasa různé zvyky v chování, v požívání potravin a v obleku, tak je rozdíl v bydlení.

Nejdříve si povíme, jak zde bydlí Evropané. Jinak se bydlí v městě Harraru jinak v Diré-Daoua a jinak v hlavním městě Adis-Abebe. Počneme s Diré-Daoua. Toto městečko vzniklo asi před 30 lety a největšího rozmachu dosáhlo, když zde postavila francouzská společnost železnou dráhu, která spojuje přístav Džibuti s hlavním městem Adis-Abebou. V Diré-Daoua, která jest prvním pohraničním městem v Habeši, jsou umístěny dílny této dráhy a její ředitelství a kanceláře. Tato společnost postavila pro své zaměstnance velmi slušně vybavené domky, které zabírají polovinu města. Ulice jsou sice nedlážděné, ale široké. Typ obyvacích stavení jest jednotný. Jsou stavěna dle zkušeností získaných v tropech, a poněvadž Diré-Daoua jest nejteplejším místem v Habeši a stojí v poušti, v území obývaném kmenem Somali, tedy se zde typ těchto domů dobře osvědčil. Nejbezpečnějším typem jest čtyřhranný dům, který má 4 místnosti. U obyčejných příbytků jest dům opatřen na dvou stranách verandami a u lepších se všech stran. Takto stavěný dům má své výhody. Praží-li slunce nemilosrdně na jednu stranu do-

mu, uchýlíte se do místností, které jsou v chládku. Domy jsou stavěny z kamene a mají 20 a 30 palců silné zdivo. Dvěří a oken jest nadbytek a jsou opatřeny žaluziemi, (shrnovacími okenicemi z příčných dřevěných desek) aby mohl volně prouditi vzduch. Na průvan tady se nevěří, poněvadž jinak by se člověk upekl. Stropy nejsou zde žádné, vršek je potažen kalikem. Domy jsou kryty zinkovým vlnitým plechem. Jiná krytba se neosvědčila pro strašně prudké větry, které obyčejně přicházejí před periodickými dešti. I tato krytba má své vady, časem větry ji uvolní a pak do bytu prší. Podlahy jsou z cementu. Dřevěné by jednak sežrali všekazi (termity), jednak by se v nich držel hmyz. Dále mnoho prachu a v deštích bláta by znečišťovalo prkna, a k mytí podlah jest nedostatek vody. Pouze v domech, které mají jedno poschodí jsou v prvním poschodí dřevěné podlahy. Tyto jsou v celém městě pouze tři. Stěny jsou vesměs pouze bíleny vápnem. Pouze tu a tam nákladný dům jest opatřen malovaným salonem. U každého domu je ještě menší stavení, kde je místnost pro sluhy, kuchyně, místnost pro haraburdí a stáje pro koně. Také záchod jest většinou mimo dům. Domy, které jsou opatřeny vodovodem, mají ještě bazén na vodu a prádelnu, což jest velmi nutné, ježto se zde mění prádlo a bílý oblek každý druhý den. Celkem se používá pouze nutného nábytku. Železné postele, kredenc, šatník, několik stolků, vše bíle natřeno, poněvadž komáři milují tmavé barvy. Postele jsou opatřeny baldachýny z organtinu proti moskytům. Voda se chladí bud' ve španělských hrncích anebo v láhvích, obalených pytlou, které se stále kropí. — Voda obsahuje dosti vápna, ale jinak je zdravá. V zahradách rostou palmy všeho druhu, z nich však pouze palma Papaye dává velmi chutné ovoce. Také některé druhy květin a zeleniny se tu daří.

Také zde jest různý hmyz, který obtěžuje, a nejškodlivější jest zdejší bílý cvrček, který prokouše vlněné šatstvo a hedvábí. Černý cvrček škody netropí, ale za to dělá vždy večer koncert. V každém domě žije několik bílých průhledných ještěrek, které však vylézají až večer. Zdržují se na stropě a po zdích u elektrické žárovky spousta různého hmyzu, z něhož hmyz, z těchto důvodů jsou trpěny a nikdo jich neubíjí. V letním čase obklopuje žárovku spousta různých brouků, z nich jest největší kudlanka nábožná. Dále jsou tu lítající velcí švábi, kteří se zdržují většinou na záchodech. Dále jsou tu štěnice, rusi a spousty mravenců, kteří napadají vše, co je sladkého. Proti tomu se používá plechového tácu, který se částečně naplní vodou s přísadou petroleje, do to-

ho se postaví malý stoleček, a na tento staví se všechny sladkosti. Ze samotné vody si mravenci nic nedělají, poněvadž ji přeplavou. To vše by bylo ještě snesitelné, ale horší je to v dobách dešťů, kdy vylézají škorpióni a táhnou se ku světlu. U každé pouliční svítilny je najdete a tu se vám stane často, že ze zahrady táhnou do vaší ložnice. Bodnutí škorpióna černého jest smrtelné. První pomoc je nutná ihned, břitvou vyřízne se poraněné místo, než přijde lékařská pomoc. Také je dobré vypálení rány a notná dávka rumu jako protijedu, též se gumovou trubicí utáhne napadený úd, aby se zamezil oběh krve do příchoďu lékařova. Nutno býti opatrným, zvláště na děti, které rády běhají bosy a zejména večer, když se myjí nohy. Další méně nebezpeční jsou ošklivý štír a asi 8 palců dlouhá stonožka, kteří rovněž se táhnou večer ku světlu do lidských příbytků. Mimo to se staly případy, že byl nalezen v domě had. Jest to tak zvaná písečná úžovka, která jest neškodná. Jedovatí plazové se v městě nedrží. Jinak navštěvují v noci město hyeny, šakalové, které slyšíte výti pod oknem, bydlíte-li na kraji města. Odvažují se ale i do středu města, cítí-li odpadky masa a kostí. Také se staly případy, že obyvatelům na okraji města zmizela ovce, která byla určena k zabití a kterou si odnesl leopard. Pěstitel vepřového dobytka si mně stěžoval, že mu za rok odnesl leo-

pard asi 20 mladých prasat, a ne a ne jej dopadnout. Také se vyznačují zdejší byty spoustou pavouků a nelze stačiti stírati pavučiny. Ač je zde mnoho much, jsou tito pavouci pro jejich nečistotu ubíjeni. Žije však zde pavouk škákavý, který netvoří pavučin, žije ve psacím stole a všude — ten pouze přepadává lezoucí mouchy skokem a vyssaje krev. Tento jest trpěn a naopak chráněn, an je užitečný.

Má tedy bydlení v Diré-Daoua určité výhody a také nevýhody a hlavně záleží na tom, uměti se přizpůsobiti. Ale v každém kraji a zemi najdete něco, co se vám nelíbí.

Město Harrari má chladnější podnebí, ležít asi 5,000 stop nad mořem a je starobylým sídlem kmene Harrari. Tento kdysi svobodný kmen měnil často své pány a proto najdeme v městě stavby portugalské, turecké a řecké vedle chýší habešských, somalských a kotských. Harrarský kmen přes to, že byl pod panstvím Portugalců, Turků a teď Habešanů, přece si podržel svůj ráz, svoje zvyky i náboženství a také zůstal věren svému slohu ve stavbách příbytků. Tyto jsou přizpůsobeny zaměstnání obyvatelů, kteří pěstují světoznámou kávu mokka harrari a snad pro tu kávu také pozbyli své svobody. Dále pěstují keř kat (čti čat), jehož mladé stonky v surovém stavu pojídají. Tato rostlina jest silně narkotická a způsobuje opilost. Přílišné požívání má

Rodina krajana Franze s dětmi a sluhou ve vnitrozemí na Modjo v Habeši.

za následek tiché, nevyčísitelné šílenství. Ženy žvýkají celý den kořeny této rostliny, což však není zdraví nebezpečno.

Kdyby nebylo v městě několika budov obilných vápnem, tedy byste z dálky vůbec město nerozeznali od okolní půdy. Domy harrarské jsou stavěny z hlíny a drobných kamenů. Hlína jest tmavo-červená a po ztvrdnutí se vyrovná vápnu. Harrar jest starobylá pevnost, obehnaná asi 12 stopovou zdí, ovšem dnes již ve schátralém stavu. Město má 4 brány, které jsou střeženy silnou habešskou stráží, a po západu slunce se brány zavírají.

Obývací budovy harrarské jsou nízké a pouze budovy bohatých jsou stavěny s jedním poschodím. Zdivo jest 25 až 40 palců silné. Stropy jsou překlenuty silnými kmeny, těsně vedle sebe kladenými, a vymazány hlínou. Tento strop jest zároveň střechou, která jest pokryta hlínou v síle asi 12 palců a obehnaná zídou asi 16 palců ve které jest několik otvorů pro odvádění dešťové vody. Na těchto plochých střechách suší Harraři sklizenou kávu. Tato na pohled praktická střecha stala se nesčíslněkrátě osudnou při zdejších prudkých tropických lijavcích. Staré stavby, které mají již zpuchřelé trámy, nevydrží váhu nadržené vody na střeše, zejména tam, kde nedbalostí obyvatelů jsou otvory pro odvod vody ucpány, a tu se strop proboří a pochová celou rodinu. Nemá-li rodina příbuzných, tu se nikdo o osud jejich nestará.

Jinak možno říci, že Harraři jsou nejčistším kmenem v Habeši. Jejich příbytky jsou čistě vybíleny a pomalovány modrými malbami květin a zvířat. Na zdích jsou rozvěšeny též reklamy různých obchodníků a továren. Najdete tady plakát pražských vzorkových veletrhů, reklamu moravských strojíren, a také jsem našel zed' polepenou prázdnými pytlíky od Vaňkových semen z Prahy. Podlahy jsou z hlíny a podobají se mlatům českých stodol. Jsou pokryté levnými koberci, které tvoří zároveň lůžko. Jen bohatí spí na evropských postelích. Nábytek tvoří dřevěné truhly, které slouží pro všechno. U zámožnějších nalezneme hrubě zpracovaný nábytek dle evropského vzoru a u boháčů nábytek, dovezený z Evropy. Ačkoliv Harraři sedí na zemi při práci, najdete v každém příbytku židli, která jest připravena pro evropského hosta. V každé světnici jest plno výklenků, které slouží jako police na nádobí. — V přední síni jest umístěn krb, na kterém se připravují pokrmy a peče chléb, který se podobá českým velikým lívancům. Příbytek chudšího skládá se ze dvou světnic, malé stáje a nezbytné komory na potraviny a úrodu kávy. Přes den příbytky zejí prázdnotou. Muži jdou za obchodem,

ženy pracují na plantážích a děti, pokud nechodí do školy, lajdají po městě. Jinak město samo není nikterak hezké, a jeho vzhled působí na nověpřišlého Evropana skličujícím dojmem. Uličky křivolaké, až 3 stopy úzké a nejširší 12 stop. V těch posunutých stavbách zúžují ulice na 6 stop z čehož jest zjevno, že každý stavěl, kde se mu líbilo. Ovšem Harrar vznikl již v době před Kristem. Město je vybudováno na velkém pahorku, na kterém bydlí 30 tisíc osob, a ulice mají ráz vyschlého horského potoka s velkými balvany, vyleštěnými bosými nohama domorodců po několika tisíciletích silné frekvence nejen lidí, ale i soumarů, oslích a velbloudích karavan. Jen jediný kousek ulice, dlouhý asi $\frac{2}{3}$ míle, je způsobilý k jízdě autem. Ulice jsou špatně čištěné, plné žebráků, nakažených malomocenstvím, s užranými údy a nosy, malomocné ženy s nemluvněty na ruce obtěžují chodce a zejména Evropany. Zajímavé jest, že dosud se nestal případ, aby byl zde žijící Evropan nakažen malomocenstvím (leprou), ačkoliv zde v období muším sedá na vás sta a sta much, které snad se před tím páslly na otevřených ranách malomocných. Nelze tedy považovat lepru za tak nakažlivou. Zde by měla lékařská věda vděčné pole k studiu malomocenství.

Z dob okupací tureckých a arabských hord zůstaly tu jakési zbytky dobyvatelů, kteří vstoupili ve sňatek se ženami kmene Harrari. Obydlí těchto míšenců jsou ponejvíce o jednom poschodí s nutným harémem, dnes však již kouzla zbaveným, poněvadž v něm dlí pouze jedna legitimní žena. Jedna nebo dvě jizby s pavlačí jsou celé království této nikomu neviditelné ženy. Jen společné lože váže tyto dvě bytosti. Jinak muž jest celý den zaměstnán, pojídá potraviny sám bez ženy a modlí se k Alahu. Žena se nemá právo modlití, za ni se modlí její velitel. Tyto stavby jsou nástavky na stavby z hlíny a jsou stavěny pouze z beden a pobité plechem z gasolinových nádob. — Vnitřek jest pokryt lacinými koberci, za kterými se skrývá hotová zoologická zahrada hmyzu. Štěníce hrají prim, o všich ani nemluvě. Ostatně veš jest zde považována za nutné zlo, asi jako Evropan považuje blechu. Výkaly se vylévají oknem a nikdo se pro to nerozčiluje.

Obývací domy Evropanů jsou téhož typu jako v Diré-Daoua. Význačné jest pouze obydlí guvernéra Harraru. Jest to opět řecko-arabsko-turecká stavba, sloh pod kritiku. Vnitřek jest vyzdoben evropským nábytkem minulého století a globusem (patrně dar některého Evropana) a Habešané si myslí, že celý svět jest obydlen Habešany. Řecký hotel je plný štěnic, s mizernou řeckou kuchyní, strašně dra-

hou; zkrátí jistě váš pobyt v tomto městě, jinak zajímavém. Jinak mezi zde dlicími bílými obyvateli různých národností není společenského života, a tak v 8 hodin večer jsou ulice liduprázdné.

V tomto labyrintu jest městečko propleteno také chatrčemi Habešanů, kteří jsou zde zaměstnáni u habešských úřadů, a jejich sluhů a otroků kmene Sankali. Habešané sice byli přijati na přimluvu Francie do Společnosti národů s podmínkou, že zruší otroctví, ale právě pod patronátem této společnosti bují v Habeši otroctví dále i s obchodováním, a to se děje pod svícem evropských konsulů. — Nutno přiznati, že tento otrok jest daleko lépe na tom než dělník z Evropy neb Ameriky. Habešský pán chrání svého otroka, neboť ví, že by ztratil pracovní sílu a cenu otroka. Každý otrok musí obdržeti nutný oděv a dostatek jídla, aby mohl vykonávati přidělenou mu práci, jeho obydlí musí býti chráněno proti dešti a zimě, práce mu smí býti přidělena jen taková, k jaké stačí jeho síly. Jinak bude pro nedodržení toho pán otrokův trestán, a otroci mu budou státem odejmuti. Kolik dělníků z Evropy a Ameriky bez zaměstnání, bez domova a bez podpory by okamžitě uznalo zákon nevzdělaného černocho, jimž by se jim zaručilo obydlí, oblek, chléb a práce! A tohle nám tady při jedné příležitosti král habešský vyčetl. Řekl: "Vy máte jistě velmi vzdělané lidi a samé inženýry, ale chodějí tu otrhaní v mé zemi jako i v Evropě, kdežto můj poslední sluha jest lépe živ než váš nejlepší Evropan. U nás má každý sluha svého pána, který se o něho musí starat, a u vás je každý pánem bez pána." Milí čtenáři, co říkáte této filosofii úplně nevzdělaného černocho?

V Harraru je též slušně vybavená nemocnice francouzská s jeptiškami, jejímž velitelem jest francouzský lékař. Dále je tu založeno nové město léčebné se všemi vymoženostmi, říká se tomu "Švédská missie". Doktor i personál jsou Švédové, mluvící anglicky a německy, ale přes všechny interviewy jsem se nedozvěděl účel těchto institucí, za nimiž dle jedněch jsou americké, dle jiných anglické zájmy. Oba lékaři jsouými důvěrnými přáteli, ale jsou vázáni úředním mlčením.

Ku konci přijdou obyvatelé bez obydlí. Jsou to žebráci a lidé stížení leprou (malomocenstvím). V městě je budova poštovního úřadu o jednom patře, kde bydlí ředitel, a dole v přízemí jsou poštovní úřadovny.

Budova jest obklopena verandou, pokrytou vlnitým plechem, a tam pod okapem této budovy sídlí tato obec vyděděnců, kterých se lidská společnost štítí. Když večer hodláte vhoditi dopis do poštovní schránky, musíte prováděti hotový tanec mezi vejci, přeskakovati ležící těla těchto lidí a dětí a rozumíte-li domorodé řeči, jste zahrnuti nadávkami nejhoršího druhu. Jest to pochopitelné, jsou si vědomi svého osudu a závidí zdravým. Jinak veškeré pokusy evropských missií, udržeti je v léčení v nemocnici a v čistotě, selhaly. A když evropské missie žádaly habešskou vládu, aby bylo použito při léčení násilí, tu vláda odmítla. Jinak ovšem jest si vláda habešská vědoma, že jí tato obec malomocných nedělá žádnou reklamu, a proto vždy před příjezdem nějaké význačné osobnosti z Evropy všechny žebráky a leprosou stížené internuje po dobu pobytu dotyčné osobnosti. Jest to hrozná obec, tito lidé bez přístřeší, ale polovina jich jsou lenoši, kteří nechtějí pracovati. Spokojí se žebratou, a kdo vyžebřá pouze 1 piastr, stačí mu to na den, a ten jistě sežene a nemusí pracovati. Člověk takový nebojí se nákazy lepry, naopak on si jí přeje, ono to neboli a on daleko více vyžebřá, poněvadž vzbuzuje soucit. Ovšem konce jsou pak hrůzné. Vláda to trpí a veškerou pomoc Evropanů odmítá.

Na konec ještě něco o krokodilech.

Jedna americká firma objednala si u československé firmy Čihaj (firma německé národnosti) krokodilí kůže. Tato firma ve spojení s jednou anglickou firmou v Adis-Abebe najala lovce Mr. Kirchnech-nera, italského příslušníka německé ná-

Příslušníci kmene Gala v Habeši.

rodnosti, na lov krokodilů v modrém Nilu, protože jejich kůže jsou pro průmysl vysoké hodnoty. Dotyčný lovec byl výborným lovcem divoké zvěře, avšak nikoliv krokodilů. Kirchnechner, střeliv jednoho krokodila, který se obrátil břichem, snažil se lanem krokodila zachytiti a vytáhnouti na břeh. Při tom zašel až pod kolena do vody, a tu se přihnal jiný krokodil, který jej chytil za nohu a vtáhnul do hlubin Nilu. Tím byl ubožák současně pohřben. Telegram pro bezdětnou vdovu v Diré-Daoue zněl: "Nešťastnou náhodou zemřel, úplně bez bolesti." V Habeši nebylo pamětníka, že by byl Evropan sežrán krokodilem, za to černocho padlo již nesčíselné množství krokodilům za obět' při brodech a při napájení stád dobytky. Zní to strašně, býti sežrán krokodilem, ale mohu říci, že ten, kdo byl usmrčen dravou zvěří, má nejlehčí smrt, ačkoliv nemám nijaké chuti se dát sežrat od těch potvor. Jak dlouhou dobu se trápí mnozí lidé na smrtelném lůžku s nevyhojitelnými chorobami! Naproti tomu smrt od dravé zvěře jest bezbolestná. Krokodil vás chytne za nohu, v tom leknutí omdlíte bolestí, krokodil vás stále pod vodu, a v agonii se utopíte, a nevíte vůbec nic. Zde hraje roli pouze jedna minuta, a vy vůbec nemáte času myslet na to, že odcházíte do neznáma. Rovněž tak lev, leopard neb tygr, usmrčují svoji obět' vždy úderem pracky, a to již stačí. Následuje pak prokousnutí hrdla, vyssání krve, ale to již obět' necítí.

Povím vám příběh z mého života v Africe a zaručuji vám, že jest pravdivý. — Jedna norská firma u nás objednala čtyři nohy hrocha a jeho lebku. Nohy měly sloužiti jako preparované nohy pro stůl do jídelny a lebka jako ozdoba stěny. Pověřil jsem krajana Kučeru z Moravy, aby karavanu vyzbrojil vším potřebným, já sám jsem neměl času a chtěl jsem přijeti již k hotové věci. Po šestidenní cestě na soumarech jsme se dozvěděli od domorodců, že je nutno ještě překročiti pohorí, dva dny cesty bez vody. Když jsem zásoby podrobil prohlídce, tu zjistil jsem naprostý nepořádek a nedostatek soli, cukru atd. Další postup karavany jsem zastavil právě pro tyto nedostatky, což bylo krajany uznáno. Věnovali jsme se lovu krokodilů. Náčelník černocho, v jehož území jsme rozložili stan, byl nám průvodcem. Pomocí arabského tlumočnicka nám objevil úkryt krokodila, který byl pověstný v jeho kraji, odpravil již několik dětí pastevců a spoustu ovcí. Dovedl nás k velké tůni, přemostěné lesními velikány až 3 stopy silnými, zpřeráženými větve-

mi s otáčivými lianami, což vše tvořilo hustou, neprůhlednou spleť. Opatrně jsme se přiblížili, a tu mne náčelník mlčky chytil za rameno a ukazoval mi směr, kde se krokodil nachází, ale nikdo z nás ho neviděl. Konečně jsem vzal na pomoc svůj výborný dalekohled a tu uviděl jsem potvoru, jak leží hlavou na břehu, a ostatní tělo se nacházelo ve vodě. Hlava netvorova pokryta byla žabincem, tak jako celý záliv, a proto nebylo divu, že jsme jej prostým okem nespatriili. Zamířil jsem klidně na oko netvora, a rána zahoukla. Netvor se vymrštil do výše, rozčeřil vodu v zálivu a hnál se do proudu řeky. Silně barvil vodu svojí krví, což znamená pro lovce, že byl dobře trefen. Potvora se pustila po proudu a vymršťovala se až na yard nad vodu, stále barvic vodu. — Celá naše společnost se pustila po proudu za zraněným krokodilem. — Nadběhli jsme krokodilu a právě v místě, kde se klenul přes řeku vyvrácený strom jako most, hodlal jsem zmítajícího se krokodila chytiti do smyčky lana. Náčelník však mě strhl prudkou silou zpět volaje: "Bílý muži, nevíš, že tato potvora vyskočí také dva yardy nad vodu a strhne tě s sebou a nikdo víc tě nevidí, ba ani tvůj bílý bůh ne? Je nejhorší, když je raněn. Nenamáhej se, přes brod už nepřeleze!" A měl pravdu. U brodu pěkně ležel, mezi kameny natažen. Pomocí několika lan vytáhli jsme jej na palouček a klidně jsme posvačili. Rozhodnuto bylo, že kůže má cenu a že zaplatí část naší karavany. Další pochod pro ten den byl již nemožný a proto byly postaveny stany, a dva domorodci chytali ryby k večeri. Krokodil byl obrácen břichem nahoru, a kůže byla od břicha a od pazourů oddělena. Pak byl převrácen opět do původní polohy, aby mohl býti stažen hřbet. Při tom se mu otevřela tlama, a do tlamy vložen kus klacku, aby zůstala otevřena. Pak pokračováno ve stahování kůže, a domorodí sluhové ze zábavy počítali klacíčkem, kolik má zubů. Pojednou krokodil sklápnul tlamu, přelomiv dřevo a vše s hrůzou utíkalo. Krokodil se dal do pohybu a lezl ještě asi deset stop. Bylo to překvapení pro nás všechny, a já jsem sám prohlásil, že bych tomu neuvěřil, kdyby mi to někdo vypravoval. Když pak se vyškrabovala lebka, našli jsme přímo v mozku zploštělou střelu. Z toho jest vidno, jakou životní sílu má takový netvor. Náčelník Kotů nám pak při večerní záři táborového ohně vykládal různé triky krokodilů. Dal nám dobrou školu pro lov těchto ještěřů. Proto kdo tyto bestie nezna, ať nechodí na lov krokodilů.

